

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПРО КОРУПЦІЙНІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Івашко Сергій

*кандидат юридичних наук, завідувач кафедри кримінально-виконавчого та
кримінального права Навчально-наукового інституту права,
правоохоронної діяльності та психології
Пенітенціарної академії України
м. Чернігів, Україна*

Питання міжнародного співробітництва у розслідуванні кримінальних правопорушень, особливо корупційних, є актуальним в умовах сьогодення.

Вчинення корупційних кримінальних правопорушень у більшості випадків характеризується наявними сталими міжнародними зв'язками, що дає можливість злочинцям легалізувати отримані незаконні прибутки за кордоном.

Тому, для ефективного здійснення досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень законодавець передбачив інститут міжнародного співробітництва, імплементувавши у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) [1] положення міжнародних правових актів Європейського Союзу у сфері протидії корупційним проявам.

Тобто, інститут міжнародного співробітництва у кримінальному процесі врегульовано як нормами внутрішньодержавного права, що регулює кримінально-процесуальні відносини у зв'язку з розслідуванням кримінального провадження між суб'єктами кримінально-процесуальної діяльності всередині країни, так і нормами міжнародного права.

У кримінальних провадженнях про корупційні кримінальні правопорушення міжнародна правова допомога та інші види міжнародного співробітництва здійснюються компетентними органами відповідно до законодавства та міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Для ефективної кримінально-процесуальної діяльності по здійсненню розслідування корупційних кримінальних правопорушень одну з її складових становлять основоположні принципи, які передбачені в Конституції України і знаходять своє практичне втілення у законодавчих та підзаконних нормативних актах.

Юридичний словник визначає принципи (франц. *principe*, від лат. *principium* – начало, основа) як основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки [2].

Принципи у доктрині кримінального процесу визначають ті положення, які характеризують суть та зміст здійснення кримінального провадження, виконання його завдань, що передбачено законодавцем у ст. 2 КПК України.

Основними принципами (засадами) міжнародного співробітництва у сфері правосуддя є додержання законодавства України; додержання та неприпустимість звуження існуючих прав і свобод людини та Конституційних прав і свобод громадян України; взаємності; рівноправності сторін; допустимість видачі особи лише за умови вчинення нею кримінального правопорушення, за яке за законодавством сторони, що вимагає видачі, може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі строком не менше як один рік; недопустимість затримання, арешту чи притягнення до кримінальної відповідальності особи, яка була викликана в країну в якості свідка чи експерта; недопущення двох покарань за одне кримінальне правопорушення; неприпустимість видачі громадян України іншій державі для притягнення до кримінальної відповідальності; невідворотності покарання.

Вчений Бараннік Р. виділяє три основні групи принципів, на основі яких здійснюється взаємодія договірних сторін у сфері кримінального судочинства:

- загальні принципи міжнародного права щодо співробітництва держав у всіх сферах;
- спеціальні принципи міжнародного співробітництва держав у сфері кримінального судочинства;
- спеціальні принципи надання взаємної міжнародної правової допомоги у кримінальних справах;
- принципи внутрішнього (національного) законодавства договірних сторін (кримінального, кримінального процесуального, конституційного права тощо) [3].

КПК України містить окремий розділ IX «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження», що включає з'ясування таких окремих положень, що стосуються загальних засад міжнародного співробітництва, міжнародної правової допомоги під час проведення процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція), кримінального провадження у порядку перейняття, визнання та виконання вироків іноземних судів та передання засуджених осіб.

Відповідно до ст. 542 КПК України міжнародне співробітництво являє собою діяльність уповноважених органів під час кримінального провадження, що полягає у застосуванні необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків.

Важливою формою міжнародної взаємодії між державами у розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень є міжнародна правова допомога, яка визначається як офіційна діяльність державних органів та здійснюється на підставі міжнародних договорів.

Організацію з надання міжнародної допомоги здійснюють компетентні органи суверенних держав, якими в Україні є Офіс Генерального прокурора та Міністерство юстиції України.

У міжнародному та національному праві органами юстиції визначаються органи прокуратури в особі відповідних прокурорів; орган досудового розслідування в особі слідчих та керівників органів досудового розслідування; суди загальної юрисдикції.

Правову основу міжнародної співпраці у сфері судочинства з кримінальних правопорушень про корупційні кримінальні правопорушення складають Конституція України, загальновизнані засади та норми міжнародного права та міжнародні договори України, Кримінальний кодекс України, КПК України, Закони України «Про прокуратуру», «Про міжнародні договори України».

Базовими міжнародними правовими актами у розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень є:

- Конвенція ООН проти корупції (глава IV “Міжнародне співробітництво”);
- Кримінальна конвенція РЄ про боротьбу з корупцією (Глава IV “Міжнародне співробітництво”);
- Цивільна конвенція РЄ про боротьбу з корупцією (Глава II “Міжнародне співробітництво та контроль за виконанням”);
- Додатковий протокол до Кримінальної конвенції РЄ про боротьбу з корупцією (ETS 191);
- Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13.12.1957, ратифікована Україною 16.01.1998;
- Додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 15.10.1975, ратифікований Україною 16.01.1998;

– Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 17.03.1978, ратифікований Україною 16.01.1998;

– Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20.04.1959, ратифікована Україною 16.01.1998;

– Європейська конвенція про передачу засуджених осіб від 21.03.1983, до якої Україна приєдналась 22.09.1995;

– Конвенція СНД про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 (Мінська конвенція), ратифікована Україною 10.11.1994 (розділ IV);

– Протокол до Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 29.03.1997, ратифікований Україною 3.03.1998;

Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження про корупційні кримінальні правопорушення полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків.

Міжнародним договором України можуть бути передбачені інші, ніж у КПК України, форми співробітництва під час кримінального провадження.

Міжнародна правова допомога – це проведення компетентними органами одної держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою.

До основних процесуальних дій законодавець відносить:

- видачу особи (екстрадиція);
- перейняття кримінального провадження;
- тимчасова видача;
- тимчасовий арешт.

Видача особи (екстрадиція) – це видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави.

Перейняття кримінального провадження – здійснення компетентними органами однієї держави розслідування з метою притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочини, вчинені на території іншої держави, за її запитом.

Тимчасовою видачею є видача на певний строк особи, яка відбуває покарання на території однієї держави, іншій державі для проведення процесуальних дій з її участю та притягнення до кримінальної відповідальності з метою запобігання закінченню строків давності або втраті доказів у кримінальній справі.

Тимчасовим арештом є взяття під варту особи, розшукуваної за вчинення злочину за межами України, на строк, визначений КПК України або міжнародним договором України, до отримання запиту про видачу (екстрадицію).

Надання та отримання міжнародної правової допомоги чи іншого міжнародного співробітництва під час кримінального провадження про корупційні кримінальні правопорушення відбувається шляхом направлення запиту.

Порядок направлення запиту до іншої держави, порядок розгляду уповноваженим (центральною) органом України запиту іншої держави або міжнародної судової установи про таку допомогу і порядок виконання такого запиту визначаються КПК України та чинними міжнародними договорами України.

За відсутності міжнародного договору України міжнародна правова допомога чи інше співробітництво може бути надано на підставі запиту іншої держави чи запитано на засадах взаємності.

Уповноважений (центральною) орган України, направляючи до такої держави запит, письмово гарантує запитуваній стороні розглянути в майбутньому її запит про надання такого самого виду міжнародної правової допомоги.

Як вже було зазначено, належне розслідування кримінальних проваджень про корупційні кримінальні правопорушення з метою виконання завдань кримінального провадження та забезпечення принципу невідворотності покарання, неможливе без належного використання положень інституту міжнародного співробітництва.

Тому, від належної організації по взаємодії між компетентними органами суверенних держав залежить забезпечення якісного розслідування та притягнення до відповідальності винних осіб у вчиненні корупційних кримінальних правопорушень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Принцип. Leksika. URL: <https://leksika.com.ua/13660616/ure/printsip>
3. Баранник Р.В. Принципи міжнародного співробітництва та міжнародної правової допомоги під час кримінального провадження. Вісник кримінального судочинства. 2017 №2 С. 11-17.